

Володимир Хижинський

**ВПЛИВ ВІЙНИ НА ТВОРЧІСТЬ
СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ХУДОЖНИКІВ
ТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ**
**THE IMPACT OF WAR ON THE CREATIVE PRACTICES
OF CONTEMPORARY UKRAINIAN ARTISTS
AND STUDENTS IN HIGHER ARTS EDUCATION**

УДК 7.071.1:378.4(477)"2022/..."(045)
DOI: 10.31500/2309-8813.21.2025.345507

Володимир Хижинський

кандидат мистецтвознавства, доцент,
проректор з наукової і міжнародної
діяльності Київської державної академії
декоративно-прикладного мистецтва
і дизайну імені Михайла Бойчука

e-mail: volodymyr.khyzhynsky@gmail.com

Volodymyr Khyzhynskyi

Candidate in Art Studies (Ph.D.),
Associate Professor, Vice-Rector for Research
and International Affairs
at the Mykhailo Boichuk Kyiv State Academy
of Decorative Applied Arts and Design

orcid.org/0000-0002-8450-9087

Анотація. У статті досліджується трансформація художньої творчості в Україні під впливом війни, що триває внаслідок російської агресії. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році спричинило глибокі зрушення в культурному середовищі, активізувало художню спільноту та змінило формат функціонування мистецької освіти. Аналізуються зміни в тематиці, формах і засобах художнього висловлювання, творчих стратегіях сучасних митців і здобувачів вищої мистецької освіти, їхнє звернення до тем війни, пам'яті та національної ідентичності. Виокремлено досвід Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука, яка активно організовує виставкові, освітні та арттерапевтичні проекти. Розглядаються основні аспекти впливу війни на творчу практику сучасних українських художників і здобувачів освіти, на форми художньої комунікації та самоідентифікації митців, а також трансформації мистецької освіти. Акцентовується, що в умовах війни мистецтво стає формою колективної пам'яті, інструментом психологічного опору та засобом міжнародної комунікації. Воєнний досвід стимулює пошук нових художніх рішень, сприяє оновленню українського мистецтва, збереженню та розвитку культурної ідентичності.

Ключові слова: сучасне українське мистецтво, війна, мистецька освіта, культурний спротив, арттерапія, художня кераміка, ідентичність, виставкові практики.

Постановка проблеми. Мистецтво — це не лише засіб відображення дійсності, а й активна форма її переосмислення. Війна як екстремальний соціальний і гуманітарний досвід завжди ставала потужним каталізатором мистецьких трансформацій. Повномасштабна війна, що триває в Україні з 2022 року, виявилася викликом не тільки для суспільства, а й для культури. Вона докорінно змінила способи функціонування мистецької освіти, практику художньої творчості та роль митця у суспільстві. Мистецтво та мистецька освіта перетворилися на інструменти осмислення трагедії, підтримки психологічної стійкості, утвердження національної ідентичності й культурного спротиву. Актуальним є дослідження того, як у цих

умовах розвивається творчість здобувачів освіти й викладачів закладів вищої мистецької освіти. Важливо простежити, як мистецькі заклади адаптуються до нової соціальної реальності, як трансформують травматичний досвід війни через мистецькі практики та виставкові проекти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми впливу соціальних катастроф на мистецтво ще до початку активної фази російсько-української війни аналізували українські та іноземні дослідники (Д. Горбачов [2], Г. Складенко [7], О. Роготченко [5], З. Бауман [1], Х. Кестер [9] та інші). Оскільки російсько-українська війна триває, наукова рефлексія над її впливом на мистецькі процеси лише формується. Наразі більшість публікацій із цієї тематики представлена у вигляді оглядів мистецьких подій у спеціалізованих періодичних виданнях і має скоріш інформаційний або описовий характер. Водночас поява фундаментальних досліджень, присвячених трансформації парадигм українського мистецтва після початку повномасштабного вторгнення, лише розпочинається. Одним із перших таких прикладів є колективна монографія «Мистецтво в обороні» [3], підготовлена Національною академією мистецтв України за участі науковців Інституту проблем сучасного мистецтва НАМ України та Інституту культурології НАМ України. Це видання є важливим кроком на шляху систематизації та концептуального осмислення змін, що відбуваються у сфері сучасного українського візуального мистецтва.

Проблематика змін у візуальному мистецтві в умовах війни дедалі активніше знаходить відображення у наукових публікаціях. Зокрема, В. Сидоренко у статті «Українське візуальне мистецтво у парадигмах XXI століття: світоглядні зміни воєнної доби» [6] акцентує, що саме воєнні події стали каталізатором перегляду художніх стратегій, пошуку нових засобів вираження та глибшого осмислення ролі мистецтва в суспільстві. Автор наголошує, що сьогодні митці змушені формувати нові візуальні мови, які б не лише відображали особистий досвід травми, втрати й руйнації, але й несли в собі консолідуючий потенціал, уособлюючи стійкість і надію. Важливим внеском до огляду даної теми є праця М. Полякової «Українське мистецтво 2022–2023 років: рефлексії російсько-української війни» [4], оскільки пропонує системний огляд творчих реакцій українських художників на війну у період 2022–2023 років. Авторка вдало синтезує матеріали з різних джерел: художніх виставок, інтерв'ю, соціальних мереж, аналізує, яким чином війна стала каталізатором нових художніх тем, образів та жанрових форм. Також багато публікацій присвячено окремим мистецьким акціям у час війни, проте системного аналізу ролі освітніх інституцій, зокрема Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука, ще бракує.

Метою статті є аналіз впливу війни на творчість сучасних українських художників і студентів закладів вищої мистецької освіти, а також виявлення особливостей освітньої й виставкової діяльності, спрямованої на художнє осмислення воєнного досвіду.

Виклад основного матеріалу. Українська культура в умовах воєнного лихоліття виявилася напорчуд стійкою та активною, демонструючи здатність не лише зберігати тяглість, а й продукувати нові смисли. Особливо яскраво це проявилось у сфері образотворчого та декоративного мистецтва, які фактично переживають справжній вибух творчої енергії. Уже з перших днів повномасштабної війни до «мистецького фронту» долучилися представники різних поколінь — від школярів і студентів закладів вищої мистецької освіти до відомих і досвідчених майстрів. Їхні твори охоплюють широкий спектр жанрів та форм: від плакатів і листівок, що мали безпосередню комунікативну функцію та закликали до єдності, спротиву й підтримки бойового духу, до живописних і графічних творів, у яких відображено глибокі екзистенційні переживання, пов'язані з трагедією війни. Така творча активність засвідчує, що мистецтво стало не лише засобом особистої рефлексії чи колективної пам'яті, а й важливим складником культурного спротиву, який формує образ сучасної України у світі.

У цьому контексті необхідно простежити історичну тяглість: подібні світоглядні зрушення в українському мистецтві відбувалися і раніше, наприклад у добу визвольних змагань

початку XX століття, коли художники поєднували авангардні експерименти з пошуком національної ідентичності, або у часи Другої світової війни, коли мистецтво часто ставало інструментом мобілізації та символічного опору. Водночас сучасна ситуація відрізняється тим, що митці XXI століття працюють у глобалізованому культурному середовищі, де мистецькі меседжі українських художників стають зрозумілими й актуальними для міжнародної спільноти. Війна визначає внутрішній розвиток українського візуального мистецтва та інтегрує його у ширший світовий дискурс, що сприяє формуванню нової культурної парадигми доби.

У творчості сучасних українських митців домінують теми війни, втрат, стійкості та надії. Мистецтво стає формою хроніки, фіксуючи зображення зруйнованих міст, портрети біженців, військових, волонтерів. З'являються інсталяції, фото- та відеопроєкти, що документують війну в реальному часі. Важливим стає використання національних символів (Тризуб, прапор, карта України), а також пошук нових метафор, що втілюють досвід болю та спротиву. Художники поєднують документальність із символічним узагальненням: щоденникові малюнки, плакати, мистецькі об'єкти з «уламків війни» стають елементами нової візуальної культури.

У період повномасштабної війни в Україні спостерігається помітне поживлення виставкової діяльності. Через необхідність евакуації музейних колекцій та тимчасове закриття постійних експозицій вивільнилися численні виставкові простори, які стали платформою для сучасних мистецьких ініціатив. Водночас активізувалася спільнота українських митців — навіть не перебуваючи безпосередньо на фронті, художники усвідомили важливість своєї ролі у підтриманні культурного спротиву та формуванні візуального літопису війни.

Мистецька освіта в умовах війни зазнала суттєвих змін, що стали продовженням процесів, розпочатих під час пандемії COVID-19. Період карантинних обмежень змусив викладачів і здобувачів освіти швидко адаптуватися до дистанційних форматів навчання, освоїти цифрові інструменти, що доти вважалися допоміжними. Однак війна радикалізувала ці зміни, додавши до технічних труднощів глибокий емоційно-психологічний вимір. У ситуації постійної небезпеки, евакуацій, руйнувань навчальних корпусів і втрати матеріально-технічної бази викладачі та здобувачі освіти мистецьких вишів зіткнулися з необхідністю переосмислення самої природи творчості та освіти.

Війна активізувала нові педагогічні підходи, зорієнтовані не лише на розвиток професійних навичок, а й на формування внутрішньої стійкості, надання сенсу творчості як способу психологічної реабілітації та культурного спротиву. У навчальному процесі посилюється акцент на гуманітарних і культурологічних дисциплінах, що сприяють усвідомленню національної ідентичності та місії митця в час суспільних потрясінь. У дипломних і курсових роботах з'явилися теми втрати близьких, досвіду переселенців, військової служби родичів, зруйнованого дитинства.

Багато здобувачів освіти почали звертатися до соціального мистецтва, де творчість має ціль впливати на суспільство.

Після повномасштабного вторгнення у 2022 році багато закладів мистецької освіти опинилися у небезпеці: частина студентів і викладачів були змушені евакуюватися, навчальні майстерні зазнали руйнувань, доступ до матеріалів і техніки став обмеженим. Ще більше зросла роль гібридних і дистанційних форматів, що дозволило продовжити освітній процес навіть у прифронтових чи окупованих регіонах. Онлайн-платформи стали не лише засобом навчання, а й інструментом міжнародної комунікації та презентації українського мистецтва світові. У цих умовах набуло нового змісту формування творчої спільноти як способу збереження духовної єдності, взаємопідтримки та стійкості.

Одним із символічних прикладів цього процесу стала діяльність Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука, яка у березні 2024 року зазнала часткового руйнування внаслідок влучання російської ракети. Були пошкоджені навчальні корпуси, конференц-хол та спортивний зал, втрачено частину матеріа-

льної бази та архів дипломних робіт. Однак академічна спільнота не припинила роботу: вже за кілька тижнів було відновлено навчальний процес у змішаному форматі, а викладачі й студенти розпочали мистецькі акції, спрямовані на осмислення трагедії через творчість.

Прикметно, що вже за п'ять днів після руйнування Академії імені Михайла Бойчука колектив викладачів, студентів і випускників організував спільну толоку з розбору завалів. Ця подія мала не лише практичний, а й глибоко символічний вимір: фізичне відновлення простору стало актом єднання спільноти, виявом солідарності та внутрішньої гідності. Одночасно із прибиранням уламків і спробою часткового порятунку матеріальних цінностей — робіт студентів, архівів, навчальних матеріалів — учасники ініціювали мистецький мініплер, присвячений фіксації наслідків руйнування. Молоді художники замальовували зруйновані майстерні, уламки скульптур, понівечені полотна, перетворюючи акт спостереження на творчий документ епохи. Цей імпровізований плер набув характеру психологічного та культурного жесту спротиву, мистецтво виступило як форма відновлення, коли саме фіксування трагедії стало процесом осмислення, очищення і конструювання нової надії. Через творчість учасники повертали Академії її голос, доводячи, що мистецький заклад освіти — це не лише будівлі, а передусім жива спільнота людей, здатних творити навіть серед руїн.

Слід також зазначити, що під завалами так і залишилися практично всі експонати виставки «Українська жінка у полум'ї війни», організованої в Академії у лютому 2024 року до річниці повномасштабного вторгнення (куратори А. Дяченко, В. Хижинський). Метою виставки було намагання засобами мистецтва розповісти про трагічні та героїчні сторони життя української жінки під час російської агресії, показати її стійкість, внутрішню силу, жертвність і лідерство в умовах повномасштабної війни. Ця виставка об'єднала живопис, графіку, скульптуру, кераміку, об'єкти декоративного мистецтва, інсталяції і мультимедійні твори, створені не лише викладачами, студентами та випускниками Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука, а й представниками інших мистецьких навчальних закладів Києва, Львова, Луцька. В експозиції було представлено понад сотню робіт, кожна з яких є своєрідним свідченням пережитого: від образів жінки-воїни й волонтерки до матерів, які втратили дітей, і тих, хто продовжує берегти життя попри страх і біль. У багатьох роботах автори доволі часто використовували українські національні символи й традиційні мотиви (рушники, квіти, птахи, орнаменти, образи матері-берегині), що у поєднанні з сучасними художніми формами створювало міст між минулим і сучасністю, демонструючи живучість української культури навіть у часи випробувань.

Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука продовжує приділяти значну увагу виставковій та проектній діяльності. Від 2022 року в Академії та поза її межами було реалізовано понад 60 художніх виставкових проєктів, які ініціювали викладачі та студенти. Ця цифра не враховує численні персональні виставки та участь представників Академії у всеукраїнських і міжнародних артподіях, що свідчить про стійкість, активність і креативну силу української мистецької спільноти навіть у час війни.

Важливим досвідом була організація та проведення вже після повномасштабного вторгнення двох виставок-конкурсів на кращий керамічний пласт (жовтень 2022-го та вересень 2024 року) під кураторством В. Хижинського. Перша виставка-конкурс була присвячена 140-й річниці від дня народження Михайла Бойчука і називалася «Бойчук і бойчуківці: сучасний погляд». Спільними зусиллями професійних художників-керамістів і студентів спеціалізації «Художня кераміка» з усієї України у холі КДАДПМД імені Михайла Бойчука було створено «Стіну пам'яті Михайла Бойчука», що складається з 33 керамічних пластів 23 авторів (Іл. 1).

Контекст війни неминуче позначився на змістовному наповненні, композиційних рішеннях та емоційному звучанні творів. У більшості керамічних пластів відчутна безпосередня або символічна реакція на нинішні події в Україні — біль, опір, незламність і віра у Пере-

могу. Так, у роботах Л. Нагірняка тендітні жіночі постаті замість квітів тримають у руках зброю — образ, що поєднує ніжність і рішучість українських жінок-воїнок (Л. 2). Н. Антипіна у своїй композиції передає трансформацію дитячої гри «в наздоганяйки»: втікач ховається в імпровізованому будиночку зі складених над головою долонь, які, згідно задуму художниці, символізують руки українських воїнів, котрі захищають та оберігають мирних людей, або руки, складені в молитві за життя, за мир, за Україну (Л. 3). Подібна символіка зображення рук присутня й у творі В. Хижинського: вони розділяють два світи — мирне життя і війну, виступаючи метафорою крихкої межі між спокоєм і руйнуванням. В іншій роботі автор створює образ яблуні із золотими плодами, що виростає на тлі зруйнованих будинків як символ незламності, відродження й життєвої сили українського народу (Л. 4).

Пласт А. Окари «Нескорені. Орієнтир» є сучасною інтерпретацією ілюстрації В. Седляра до «Кобзаря» Т. Шевченка. У центрі композиції — колона українців, засуджених катми до страти за вірність своїй національній ідентичності. Цей образ постає як узагальнений символ усіх поколінь борців — від каторжан і представників Розстріляного відродження до дисидентів і сучасних воїнів, які віддали життя у боротьбі з російським агресором. Про глибоку емоційну реакцію на війну свідчать і самі назви робіт: Л. Борути — «Жертви війни»; Ю. Войтович — «Триматися купи», «Червоний ренесанс»; Ю. Власова — «Дорогою ціною. Традиція», «Дорогою ціною. Душа»; Г. Друль — «І будуть люди на землі»; Ю. Роїк — «Надія Є!» [8].

Другий конкурс керамічних пластів відбувся у вересні 2024 року і набув статусу міжнародного. Автори виконували конкурсні роботи у ще складніших умовах — з постійними відключеннями електроенергії, спричиненими пошкодженням критичної інфраструктури України внаслідок повітряних атак ворога. Але попри всі труднощі художники змогли зробити цікаві твори. Митцям було запропоновано візуалізувати Перемогу України та наше майбутнє після здобуття Перемоги, але виявилось, що травматичні події сьогодення не відпускають. Це істотно вплинуло на композиційне вирішення творів та їхнє емоційне звучання. Практично в усіх роботах прямо чи опосередковано присутня реакція на події, що нині відбуваються в Україні. Деякі художники в концепціях до своїх творів пишуть, що рух до майбутнього неможливий без фіксації та пам'яті про сьогодення і минуле, пережиття й адаптації того, що з нами трапилося. Тема майбутнього розкривається в кожного автора за власним асоціативно-образним уявленням. Тому в роботах присутні абстрактні безпредметні форми, флористичні та орнаментальні мотиви, орнітологічні символи, антропоморфні зображення тощо (Л. 5).

Знаковими подіями у мистецькому житті Академії стали проведені у 2023–2025 роках культурно-мистецькі фестивалі «БойчукFest», що були покликані популяризувати українську культуру та відродити і переосмислити духовну спадщину бойчукізму — унікального напрямку українського монументального мистецтва, який заснував М. Бойчук у першій третині ХХ століття. У межах фестивалів відбулися численні колективні та персональні виставки, лекції, перформанси, театралізовані дійства, майстер-класи та дискусійні платформи, які об'єднали митців, викладачів, студентів і глядачів навколо ідеї неперервності української художньої традиції та її актуального прочитання в умовах сучасних викликів, зокрема війни.

12 вересня 2024 року у рамках Другого фестивалю «БойчукFest» відбулося відкриття виставки сучасного мистецтва «Стан невагомості» (куратор М. Вайда), в якій взяли участь студенти та викладачі Академії Бойчука. Артдворик Академії перетворився на відкритий виставковий простір, наповнений інтерактивними об'єктами, інсталяціями та арттворами, що осмислювали тему війни, її вплив на людину, простір і свідомість. Перформативну інсталяцію «Листи щастя» представила на виставці ректорка Академії О. Осадча, яка про свій проєкт написала: «Власне цією інсталяцією хотіла показати, як відбувається відбудова Академії. Все починається з паперової роботи, яка триває і триває... і цей процес нескінченний. Із загальної кількості вже написаних листів-папірців може постати окремий корпус академії, такий собі паперовий будиночок. Постійне паперотворення нагадує ритуал із дитинства, коли в поштових скриньках ми знаходили листи "щастя"... Перепиши цей лист 10 разів, відправ

10 адресатам і буде тобі щастя. Напиши 1000 листів щодо відбудови і буде тобі відбудова... Очевидні речі потребують надзусиль сізифової праці, і цей процес нескінченний...» (Іл. 6). Мистецький проект «Стан невагомості» став символом внутрішнього пошуку рівноваги й духовної опори в умовах воєнної реальності, безпосередньою реакцією на наслідки руйнації Академії.

11 квітня 2025 року в галереї Академії Бойчука відбулося відкриття благодійної виставки сучасного мистецтва «Тіло/Крихкість», що об'єднала 18 учасників — викладачів, студентів і митців з різних міст України. Проект було присвячено річниці трагедії: влучанню російської ракети 25 березня 2024 року в один із навчальних корпусів Академії, що спричинило значні руйнування, але не зламало дух спільноти. Експозиція поєднала твори, створені у різноманітних техніках — від традиційних (кераміка, живопис, графіка) до сучасних форм (інсталяція, перформанс, артоб'єкт). Через матеріальність і тактильність представлених робіт митці досліджували тему тілесності, крихкості людського буття й водночас сили духу в умовах війни.

Куратором виставки виступив М. Вайда — знаний український художник і викладач кафедри монументального та станкового живопису, ініціатор факультативу «Актуальні мистецькі практики». У межах цього освітнього проекту «Тіло/Крихкість» стало вже другою реалізованою ініціативою після виставки «Стан невагомості». Якщо попередній проект був мистецькою реакцією на безпосередні наслідки ракетного удару по Академії, то нинішній — це філософська рефлексія про життя, яке триває попри біль і втрати. Митці розмірковували над тим, як у час війни змінюється відчуття власного тіла, тіла людини, країни, планети. Воно залишається крихким, пораненим, але водночас виявляє дивовижну стійкість і здатність до відродження.

Серед заходів Третього фестивалю «БойчукFest» також відбулося багато цікавих подій і виставок. Особливо приметними стали дві виставки. Перша — виставка сучасного мистецтва «Ентропіогенезис» (куратор М. Вайда) (Іл. 7). Цей проект об'єднав митців різних поколінь — здобувачів освіти, викладачів і незалежних художників, які через мистецтво осмислюють складні процеси, що формують сьогодення. Виставка порушує дві ключові теми, які визначають наше життя у XXI столітті: вплив штучного інтелекту на людину та культуру, а також психологічні наслідки війни в Україні, що залишають глибокий слід у колективній свідомості. Твори, представлені на виставці, стали своєрідними візуальними медитаціями на тему співіснування людського й технологічного, раціонального й емоційного, реального й віртуального, демонструючи, як у світі постійних змін мистецтво залишається простором для пошуку гармонії та сенсу. В умовах війни українські митці звертаються не лише до теми руйнування, але й до теми внутрішнього відновлення, спроби осмислити хаос і перетворити його на джерело енергії для творення. Саме поняття ентропіогенезис — утворення порядку з хаосу — стало метафорою цієї виставки, адже сучасне українське мистецтво народжується з досвіду болю, тривоги та водночас надії. Виставка покликана стати простором діалогу між людиною і машиною, між митцем і глядачем, між досвідом війни та вірою у майбутнє. У кожній роботі відчувається не лише відбиток часу, а й спроба зафіксувати найважливіше — пульс життя, що триває попри все.

Друга виставка — «Символи ідентичності» — відкрилася 26 вересня 2025 року у виставковій залі Інституту проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України (Іл. 8). Цей проект став підсумком всеукраїнського конкурсу, який організувала Академія, та об'єднав найкращі твори сучасних митців і здобувачів освіти з різних куточків України. Конкурс охопив кілька номінацій: образотворче мистецтво (живопис, графіка, скульптура); декоративне мистецтво (художня кераміка, декоративна скульптура, текстиль, метал); дизайн (графічний та об'ємно-просторовий); творчість юніорів (автори до 17 років). Метою виставки стало візуальне осмислення ключових символів української ідентичності, які поєднують минуле, сучасне й майбутнє нашої держави. Центральним образом експозиції виступає Три-

зуб — малий Державний Герб України, уособлення історичної тягlosti, сили, свободи та незламності нації. Поруч із ним художники розкривають значення українського прапора, мови та карти України як рівноцінних носіїв культурної пам'яті, національного духу та самоідентифікації. У представлених творах Тризуб набуває багатозначного прочитання — від сакрального знаку княжої доби до сучасного символу спротиву, свободи й духовної стійкості українського народу, який виборює своє право на існування у війні. Серед учасників виставки знані художники, викладачі Академії: Р. Петрук, В. Хижинський, Л. Нагірняк, Ю. Войтович, графік О. Здоровецька, керамістка О. Дворак-Галік, викладачка Фахового коледжу мистецтв імені А. Ерделі Т. Шпонтак та інші. Окремий розділ експозиції представили здобувачі освіти українських і зарубіжних навчальних закладів КДАДПМД імені Михайла Бойчука, Національного університету «Львівська політехніка», Косівського державного університету декоративного мистецтва, Полтавської політехніки імені Ю. Кондратюка, ЗУНУ, Нового Болгарського університету тощо. Виставка «Символи ідентичності» стала потужним мистецьким маніфестом єдності та стійкості українського народу в умовах війни. Вона демонструє, як через творчість митці різних поколінь осмислюють національні символи — Тризуб, мову, прапор і карту України. Ці образи надихають, об'єднують і формують духовний простір сучасної України.

Висновки. Після 24 лютого 2022 року, попри всі труднощі воєнного часу, мистецьке життя не лише не зупинилося, а й набуло нового сенсу, стало потужним інструментом патріотичного висловлення, рефлексії та духовного єднання. Війна докорінно змінила українське мистецтво, зробивши його ще більш соціально ангажованим і пов'язаним із національною ідентичністю. Як у роботах здобувачів освіти, так і в роботах професійних художників простежується діалог поколінь. Якщо молодь часто акцентує на документальності й безпосередніх емоційних реакціях, то досвідчені митці схильні до створення візуальних метафор, що осмислюють війну в ширшому культурному контексті.

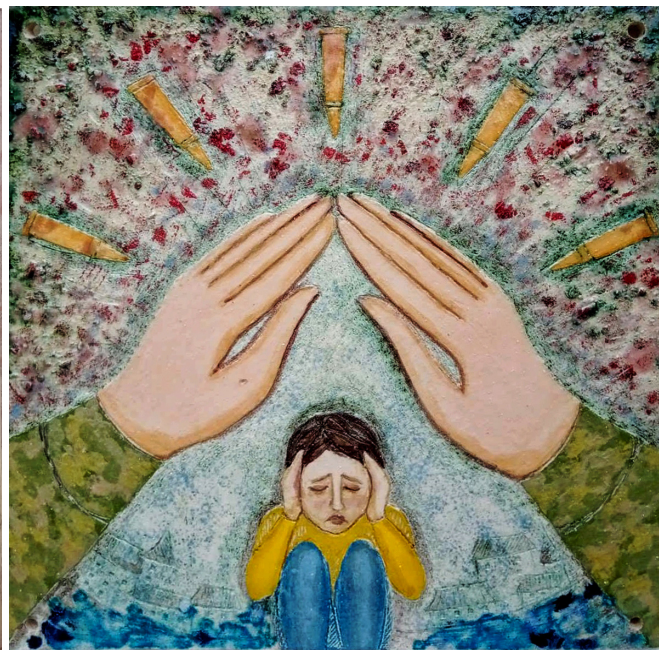
Досвід діяльності Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука засвідчив, що навіть у ситуації руйнувань і втрат творча спільнота здатна мобілізуватися, переосмислити трагедію через творчість і перетворити її на джерело духовної сили. Освітні інституції, попри матеріальні труднощі, продовжують формувати нове покоління митців, для яких мистецтво є не лише професією, а й актом громадянської позиції. Художні виставки, фестивалі та конкурси, організовані в Академії у 2022–2025 роках («БойчукFest», «Українська жінка у полум'ї війни», «Стан невагомості», «Тіло/Крихкість», «Символи ідентичності» тощо), стали не просто культурними подіями, а символічними актами єднання й духовного опору. Вони демонструють, що сучасне українське мистецтво набуло виразно гуманістичного, рефлексивного та патріотичного змісту, поєднуючи документальність і метафоричність, традицію і сучасні художні мови. Особливого значення набуває звернення митців до національних символів — Тризуба, прапора, української мови, карти України як до універсальних образів незламності, спадковості та єдності. Через них формується нова візуальна мова, що відображає не лише біль і втрати, а й віру, відродження та майбутню Перемогу.

Таким чином, війна зруйнувала уявлення про мистецтво як «естетичне» заняття. Художник більше не споглядач, а активний учасник боротьби — інтелектуальної, емоційної, культурної. Сучасний український митець фіксує правду, передає досвід покоління, підтримує морально, формує «культурний фронт». Війна, попри її трагічність, стала поштовхом до оновлення українського мистецтва, його глибшого філософського й етичного осмислення. Мистецтво сьогодні виступає не лише формою самовираження, а й простором національної консолідації, духовного відновлення та творення нової культурної ідентичності сучасної України. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на вивчення міжнародного резонансу щодо українських мистецьких проєктів воєнного часу.

Ілюстрації

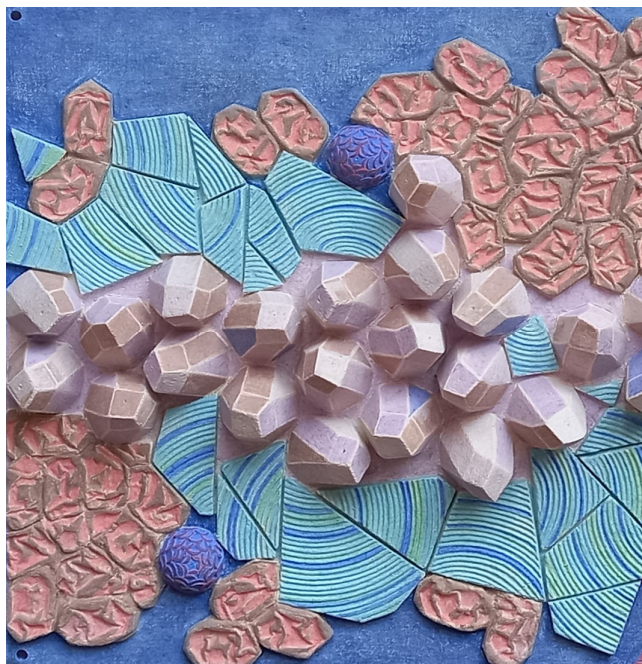

Іл. 1. «Стіна пам'яті М. Бойчука» у холі КДАДПМД імені М. Бойчука. 2022. Загальний вигляд

Іл. 2. Л. Нагірняк.
Пласт за мотивами роботи О. Саєнка. 2022.
Шамот, ангобиІл. 3. Н. Антипіна.
«Чік-чірік я в укрітті». 2022. Шамот, ангоби, поливи

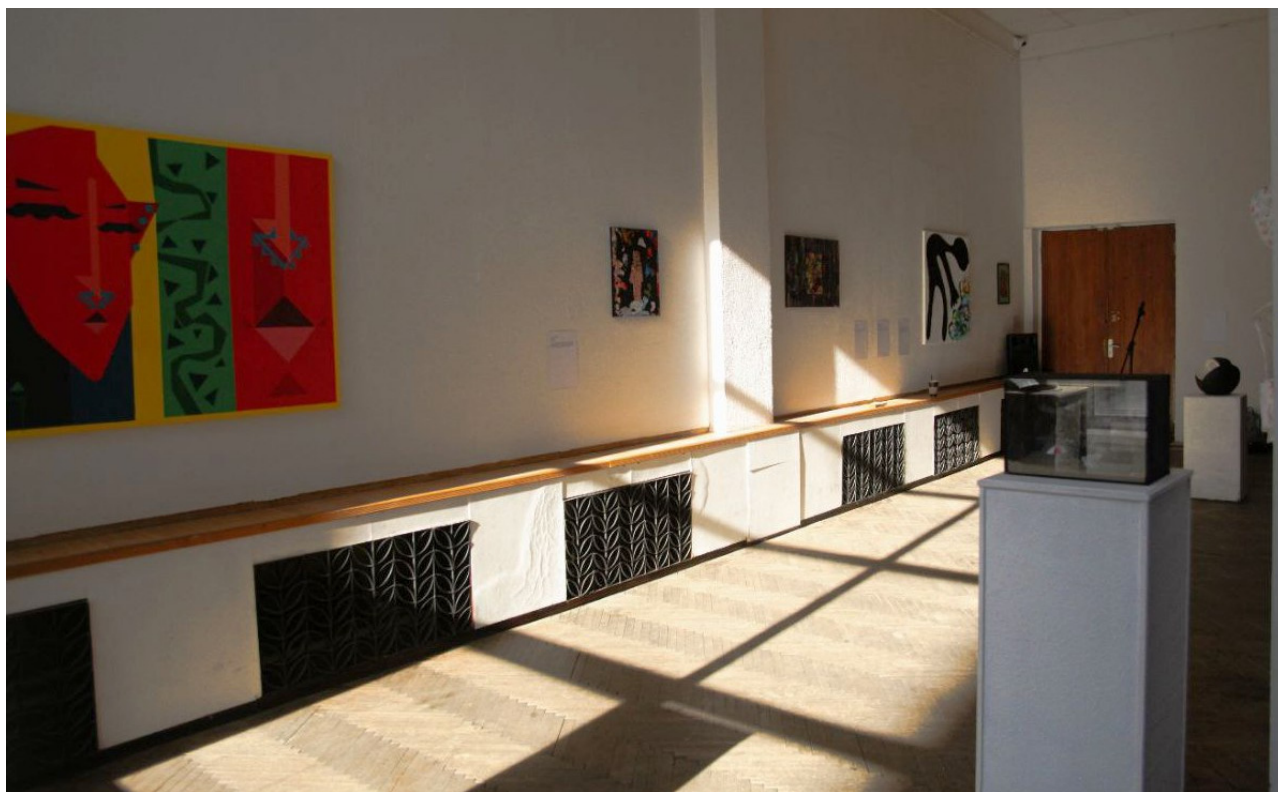
Іл. 4. В. Хижинський.
«Яблуня». 2022.
Шамот, поливи, надглазурний розпис

Іл. 5. А. Лисик.
«Візантійський краєвид». 2024.
Шамот, ангоби, поливи

Іл. 6. О. Осадча. Перформативна інсталяція «Листи щастя»
на виставці «Стан невагомості». 2024

Іл. 7. Проект «Ентропіогенезис». Куратор М. Вайда. 2025

Іл. 8. Проект «Символи ідентичності». 2025

Література

1. Бауман З. Плинні часи. Життя в добу непевности / Пер. з англ. А. Марчинського. Київ : Критика, 2013. 176 с.
2. Горбачов Д. Авангард. Українські художники першої третини XX ст. Київ : Мистецтво, 2017. 320 с.
3. Мистецтво в обороні : Колективна монографія Національної академії мистецтв України / Упоряд. О. Клековкін, І. Кузнецова, М. Черкашина-Губаренко; Інститут проблем сучасного мистецтва НАМ України; Інститут культурології НАМ України. Київ : Фенікс, 2024. 1024 с.
4. Полякова М. Українське мистецтво 2022–2023 років: рефлексії російсько-української війни. *Мистецтво в обороні* : Колективна монографія Національної академії мистецтв України / Упоряд. О. Клековкін, І. Кузнецова, М. Черкашина-Губаренко; Інститут проблем сучасного мистецтва НАМ України; Інститут культурології НАМ України. Київ : Фенікс, 2024. С. 61–85. URL : <https://publish.mari.kyiv.ua/catalog/book/779> (дата звернення: 26.09.2025).
5. Роготченко О. Соціалістичний реалізм і тоталітаризм / Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України. Київ : Фенікс, 2007. 608 с.
6. Сидоренко В. Українське візуальне мистецтво у парадигмах XXI століття: світоглядні зміни воєнної доби. *Сучасне мистецтво*. 2024. № 20. С. 9–20. DOI: <https://doi.org/10.31500/2309-8813.20.2024.327032>
7. Склярєнко Г. Українські художники: з відлиги до Незалежності : У 2 кн. Київ : Huss, 2020. Кн. 2. 304 с. URL : https://www.arthuss.com.ua/pdf/Sklarenko-T2-demo_compressed.pdf (дата звернення: 01.10.2025).
8. Хижинський В. Інтерпретація творчості Михайла Бойчука та його учнів у творах художньої кераміки (на прикладі міжнародного конкурсу на кращий керамічний пласт на тему: «Бойчук і бойчуківці: сучасний погляд»). *Бойчуківські студії*. 2023. № 1. С. 57–63. DOI: <https://doi.org/10.62479/bs.2023.01.057>
9. Kester Grant H. The one and the many Contemporary Collaborative Art in a Global Context. Durham and london : Duke University press. 2011. 310 p. URL : <https://portoiracemadasartes.org.br/wp-content/uploads/2018/12/the-one-and-the-many.pdf> (access date: 01.10.2025).

References

1. Bauman, Z. (2013). *Plynni chasy. Zhyttia v dobu nepevnosty* [Liquid Times: Living in an Age of Uncertainty] (A. Marchynskyi, Trans.). Kyiv: Krytyka [in Ukrainian].
2. Horbachov, D. (2017). *Avanhard. Ukrainski khudozhnyky pershoi tretyny XX stolittia* [Avant-Garde. Ukrainian Artists of the First Third of the 20th Century]. Kyiv: Mystetstvo [in Ukrainian].
3. Klekovkin, O., Kuznietsova, I., & Cherkashyna-Hubarenko, M. (Eds.). (2024). *Mystetstvo v oboroni* [Art in Defense]. Kyiv: Feniks [in Ukrainian].
4. Poliakova, M. (2024). *Ukrainske mystetstvo 2022–2023 rokiv: refleksii rosiisko-ukrainskoi viiny* [Ukrainian Art of 2022–2023: Reflections on the Russian–Ukrainian War]. In O. Klekovkin, I. Kuznietsova, & M. Cherkashyna-Hubarenko (Eds.), *Mystetstvo v oboroni* (pp. 61–85). Kyiv: Feniks. Retrieved from <https://publish.mari.kyiv.ua/catalog/book/779> [in Ukrainian].
5. Rohotchenko, O. (2007). *Sotsialistychnyi realizm i totalitaryzm* [Socialist Realism and Totalitarianism]. Kyiv: Feniks [in Ukrainian].

6. Sydorenko, V. (2024). Ukrainske vizualne mystetstvo u paradyhmakh XXI stolittia: svi-tohliadni zminy voiennoi doby [Ukrainian Visual Art in the Paradigms of the 21st Century: World-view Shifts of the Wartime Period]. *Suchasne mystetstvo*, 20, 9–20. DOI: <https://doi.org/10.31500/2309-8813.20.2024.327032> [in Ukrainian].

7. Skliarenko, H. (2020). *Ukrainski khudozhnyky: z vidlyhy do Nezalezhnosti* [Ukrainian Artists: From the Thaw to Independence] (Vol. 2). Kyiv: ArtHuss. Retrieved from https://www.arthuss.com.ua/pdf/Sklarenko-T2-demo_compressed.pdf [in Ukrainian].

8. Khyzhynskyi, V. (2023). Interpretatsiia tvorchosti Mykhaila Boichuka ta yoho uchniv u tvorakh khudozhnoi keramiky [Interpretation of the Creative Work of Mykhailo Boichuk and His Students in Artistic Ceramics]. *Boichukivski studii*, 1, 57–63. DOI: <https://doi.org/10.62479/bs.2023.01.057> [in Ukrainian].

9. Kester, G. H. (2011). *The one and the many: Contemporary collaborative art in a global context*. Durham; London: Duke University Press. Retrieved from <https://portoiracemadasartes.org.br/wp-content/uploads/2018/12/the-one-and-the-many.pdf>

Volodymyr Khyzhynskyi

THE IMPACT OF WAR ON THE CREATIVE PRACTICES OF CONTEMPORARY UKRAINIAN ARTISTS AND STUDENTS IN HIGHER ARTS EDUCATION

Abstract. The article examines the transformation of artistic creativity in Ukraine under the impact of the ongoing war resulting from Russian aggression. The full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation in 2022 has led to profound shifts in the cultural environment, activated the artistic community, and altered the format of art education. The study analyzes changes in the themes, forms, and means of artistic expression, as well as in the creative strategies of contemporary artists and students of higher art education, focusing on their engagement with topics of war, memory, and national identity. Special attention is given to the experience of the Mykhailo Boichuk Kyiv State Academy of Decorative and Applied Arts and Design, which actively organizes exhibitions, educational initiatives, and art therapy projects. The article explores key aspects of the war's influence on the creative practices of contemporary Ukrainian artists and students, on forms of artistic communication and self-identification, and on the transformation of art education. It is emphasized that, under wartime conditions, art becomes a form of collective memory, a tool of psychological resilience, and a means of international communication. The wartime experience contributes to the renewal of Ukrainian art, stimulates the search for new artistic solutions, and promotes the preservation and development of cultural identity.

Keywords: contemporary Ukrainian art, war, art education, cultural resistance, art therapy, ceramic art, identity, exhibition practices.